

รูปแบบการบริหารสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ในสถานศึกษา สังกัดสำนักงาน
เขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน*

THE MODEL OF ENVIRONMENTAL MANAGEMENT WHICH SUPPORTED
LEARNING IN THE SECONDARY EDUCATION SERVICE AREA OFFICE
UNDER THE OFFICE OF THE BASIC EDUCATION COMMISSION

อชิระ วิริยสุขหทัย

Achira Wiriyasookhatai

มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

Ubon Ratchathani Rajabhat University

Corresponding Author E-mail: loompook606@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์คือ 1) เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน 2) เพื่อสร้างรูปแบบการบริหารสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ในสถานศึกษา การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี โดยมีการวิจัย 4 ขั้นตอน ดังนี้ ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาสภาพปัจจุบันของการบริหารสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ในสถานศึกษา ประชากรมาจากเขตตรวจราชการที่ 14 จำนวน จำนวน 520 คน สัมภาษณ์เชิงลึกผู้อำนวยการสถานศึกษาต้นแบบ จำนวน 4 โรงเรียน ขั้นตอนที่ 2 สร้างรูปแบบการบริหารสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ในสถานศึกษา โดยการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญกลุ่มเป้าหมาย จำนวน 15 คน เลือกแบบเจาะจง ขั้นตอนที่ 3 ทดลองใช้รูปแบบการบริหารสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ในสถานศึกษา กลุ่มเป้าหมาย จำนวน 50 คน เลือกแบบเจาะจง ขั้นตอนที่ 4 ประเมินรูปแบบการบริหารสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ในสถานศึกษา กลุ่มเป้าหมาย จำนวน 21 คน การเลือกแบบเจาะจง ข้อมูลเชิงคุณภาพใช้การวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพปัจจุบัน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาเป็นด้านการทำงานเป็นทีมและด้านการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ ส่วนด้านการมีส่วนร่วมมีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด 2) รูปแบบการบริหารสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ในสถานศึกษา มีองค์ประกอบหลัก 4 ด้าน ได้แก่การมีส่วนร่วม การทำงานเป็นทีม การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ และการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ มีองค์ประกอบย่อย 13 องค์ประกอบ 75 ตัวชี้วัด

คำสำคัญ: รูปแบบการบริหาร; สิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้; สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

Abstract

The objectives of this research paper are 1) to study current conditions, 2) to create an environmental management model that is conducive to learning in educational settings. This research is a methodological research with 4 stages of research. as follows Step 1: Study the current state of environmental management that is conducive to learning in educational settings. The population came from the 14th District of 520 people, in-depth interviews with the director of 4 model schools, step 2 created an environmental management model that is conducive to learning in the school setting by conducting seminars based on 15 targeted experts, choosing a specific one, step 3 experimenting with environmental management models that are conducive to learning in the school setting. Target audience Step 4 assesses the environmental management model that is conducive to learning in the school setting. Target audience 21 people, specific selection, qualitative data use content analysis.

The results showed that 1) the current condition, overall, is very high; When considering individual aspects, it was found that the learning management aspects are the focus of the learner. It has the highest average, followed by teamwork and learning organization. The participation segment has the lowest average of 2) an environmental management model that is conducive to learning in the school setting. There are four main components: engagement, teamwork. Being a learning organization and learning management that focuses on learners. There are 13 subcomponents, 75 indicators.

Keywords: the management model; the supported learning environment; the Office of the Basic Education Commission

บทนำ

พระราชบัญญัติการศึกษา พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 มาตรา 4 กล่าวถึงการศึกษา เป็นกระบวนการเรียนรู้เพื่อความเจริญงอกงามของบุคคลและสังคม โดยการถ่ายทอดความรู้ การฝึก การอบรม การสืบสานทางวัฒนธรรม การสร้างสรรค์จรรโลงความก้าวหน้าทางวิชาการ การสร้างองค์ความรู้อันเกิดจากการจัดสภาพแวดล้อม สังคม การเรียนรู้และปัจจัยเกื้อหนุนให้บุคคลเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต ในการจัดกระบวนการเรียนรู้ ให้สถานศึกษาส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้สอนสามารถจัดบรรยากาศ สภาพแวดล้อม สื่อการเรียน และสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และมี

ความรอบรู้ สิ่งแวดล้อมจะช่วยสร้างบรรยากาศการจัดการเรียนการสอนให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น สิ่งแวดล้อม มีอิทธิพลต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน ไม่ว่าสิ่งแวดล้อมภายนอกห้องเรียนหรือภายในห้องเรียน การจัดสิ่งแวดล้อมให้เอื้อต่อการเรียนรู้ของผู้เรียนจึงเป็นเรื่องสำคัญ สภาพแวดล้อมเป็นครูที่พูดไม่ได้ เป็นแหล่งเรียนรู้ที่นักเรียนสามารถที่จะศึกษาค้นคว้าหาความรู้ได้จากสภาพแวดล้อมภายในสถานศึกษาได้ (ธิดารัตน์ การันต์, 2560)

การจัดบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมเพื่อให้เกิดบรรยากาศที่ส่งเสริมการเรียนรู้ มีความจำเป็นสำหรับทุกช่วงวัย ทั้งนี้เพราะบรรยากาศและสิ่งแวดล้อม เป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งในการกระตุ้น สร้างแรงจูงใจ ให้นักเรียนมีความกระตือรือร้นในการเรียน สิ่งแวดล้อมที่ดีก่อให้เกิดความภาคภูมิใจและความรักในสถานศึกษา ในสถาบัน อาคารสถานที่นั้นเป็นสิ่งที่ใช้ในการศึกษาแก่นักเรียนทั้งทางตรงและทางอ้อม (วนิดา รุ่งโรจน์สันติสุข, 2560)

สิ่งแวดล้อมของสถานศึกษาถือได้ว่าเป็นปัจจัยสำคัญยิ่งที่มีอิทธิพลต่อการเรียนรู้ และเป็นตัวกลมกลืนเกลาบุคลิกภาพ คุณลักษณะ ตลอดจนพัฒนาการทั้งทางด้านสติปัญญา ร่างกาย อารมณ์และจิตใจของนักเรียน (ทรงสิริ วิจิรานนท์ และคณะ, 2561) ดังนั้น การบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมในสถานศึกษา เป็นปัจจัยอย่างหนึ่งที่สำคัญที่ส่งผลต่อการจัดการศึกษา ที่จะทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ นอกจากจะสามารถให้ความรู้ความคิดแก่ทุกคนที่อยู่ในสถานศึกษาแล้วยังสามารถส่งเสริมให้นักเรียนรู้สึกกระตือรือร้นใคร่รู้ใคร่เรียน รู้จักการดำรงชีวิตและมีปฏิสัมพันธ์ต่อกันและต่อสิ่งแวดล้อมอย่างถูกต้องด้วย ในการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ในสถานศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องมีความตระหนักและเห็นความสำคัญของการจัดสิ่งแวดล้อมในสถานศึกษา มีการกำหนดนโยบายด้านสิ่งแวดล้อม ส่งเสริมสนับสนุนให้ครูผู้สอนจัดบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้

สิ่งแวดล้อมมีความสำคัญต่อการจัดการเรียนการสอนเป็นอย่างมากจำเป็นต้องมีรูปแบบการบริหารที่เหมาะสม ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจในการศึกษารูปแบบการบริหารสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ในสถานศึกษา เพื่อเป็นแนวทางในการนำไปประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมในสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันของการบริหารสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ในสถานศึกษา
2. เพื่อสร้างรูปแบบการบริหารสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ในสถานศึกษา

วิธีดำเนินการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) วิจัยเชิงคุณภาพ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญคือ ผู้อำนวยการ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสัมภาษณ์เชิงลึก วิจัยเชิงปริมาณ ประชากร มาจากเขตตรวจราชการที่ 14 จำนวน 164 โรงเรียน สุ่มได้ 113

โรงเรียน ตัวอย่าง คือ ผู้อำนวยการ รองผู้อำนวยการ ครูและบุคลากรทางการศึกษา จำนวน 520 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบสอบถาม ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยเป็น 4 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาสภาพปัจจุบันของการบริหารสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดย 1) ศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัย วิเคราะห์สังเคราะห์งานวิจัยตัวบ่งชี้ของรูปแบบการบริหาร และกำหนดกรอบแนวคิดการวิจัย เพื่อเป็นกรอบแนวคิดและสร้างแบบสอบถาม 2) สัมภาษณ์ โดยการใช้แบบสอบถามจากกลุ่มตัวอย่างคือ ผู้อำนวยการ รองผู้อำนวยการ ครูและบุคลากรทางการศึกษา ในโรงเรียนสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ในเขตตรวจราชการที่ 14 จำนวน 113 โรงเรียน รวม 520 คน ได้มาโดยการสุ่มหลายขั้นตอน 3) การสัมภาษณ์เชิงลึกผู้อำนวยการสถานศึกษาต้นแบบ การบริหารสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ในสถานศึกษา ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง เพื่อนำข้อดีมาใช้ในการสร้างรูปแบบการบริหารสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ในสถานศึกษา

ขั้นตอนที่ 2 การสร้างรูปแบบการบริหารสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ในสถานศึกษา โดย 1) ร่างรูปแบบและคู่มือการใช้รูปแบบการบริหารสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ในสถานศึกษา 2) การสร้างรูปแบบการบริหารสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ในสถานศึกษา 3) ประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบโดยใช้เทคนิคการสัมมนาอิงผู้เชี่ยวชาญ (Connoisseurship) จำนวน 15 คน ด้วยการเลือกแบบเจาะจง มีเครื่องมือในการวิจัยคือ แบบประเมินร่างรูปแบบ แบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ 4) สร้างคู่มือการดำเนินการตามรูปแบบการบริหารสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ในสถานศึกษา เพื่อใช้เป็นแนวทางในการบริหารสิ่งแวดล้อมในสถานศึกษา 5) ประเมินความเหมาะสมของคู่มือการดำเนินการตามรูปแบบเครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ แบบประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของคู่มือโดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 15 คน ด้วยการเลือกแบบเจาะจง

ขั้นตอนที่ 3 การทดลองใช้รูปแบบการบริหารสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ในสถานศึกษา โดย 1) นำรูปแบบการบริหารสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ในสถานศึกษา มาทดลองใช้กับโรงเรียน จำนวน 1 โรงเรียน โดยการเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้นำรูปแบบการบริหารสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ในสถานศึกษา จากขั้นตอนที่ 2 ไปใช้ในสภาพจริง โดยใช้คู่มือประกอบการดำเนินการ 2) เก็บรวบรวมข้อมูลในการทดลองใช้ 3) ประชุมเพื่อสร้างความเข้าใจ ชี้แจงกับผู้บริหารสถานศึกษา รองผู้อำนวยการ ครูและบุคลากรทางการศึกษา 4) สถานศึกษาดำเนินการตามคู่มือ

ขั้นตอนที่ 4 การประเมินการใช้รูปแบบการบริหารสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อวิเคราะห์ สังเคราะห์ และสรุปข้อค้นพบภายหลังจากนำรูปแบบการบริหารสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ในสถานศึกษาไปทดลองใช้ โดยการสนทนากลุ่ม (Focus Group)

กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการประเมินรูปแบบการบริหารสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ในสถานศึกษา ได้แก่ นักการศึกษา นักวิชาการ ผู้บริหารสถานศึกษา ครูและบุคลากรทางการศึกษา เป็นผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 21 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลระยะนี้ ได้แก่ แบบประเมินความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความมีประโยชน์ของรูปแบบ เป็นแบบประเมินแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ

ผลการวิจัย

จากการวิจัยเรื่อง “รูปแบบบริหารสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน” สามารถสรุปผลการวิจัยได้ ดังนี้

1. สภาพปัจจุบันของการบริหารสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยการวิเคราะห์แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม กลุ่มเป้าหมายที่ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ ผู้อำนวยการ รองผู้อำนวยการ ครูและบุคลากรทางการศึกษา จำนวน 520 คน สัมภาษณ์เชิงลึกผู้อำนวยการ สถานศึกษาต้นแบบ จำนวน 4 โรงเรียน ได้แก่ โรงเรียนเบ็ญจะมะมหาราช โรงเรียนนารีนุกูล โรงเรียนลือคำหาญวารินชำราบ และโรงเรียนยโสธรพิทยาคม

ผลจากการศึกษาสภาพปัจจุบันของการบริหารสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ในสถานศึกษาในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญมีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาเป็นด้านการทำงานเป็นทีมและด้านการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ ส่วนด้านการมีส่วนร่วม มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด ดังแสดงในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สภาพปัจจุบันของการบริหารสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ในสถานศึกษาโดยภาพรวม (N = 520)

ที่	รายการ	\bar{X}	S.D.	ระดับ
1	การมีส่วนร่วม	4.11	.43	มาก
2	การทำงานเป็นทีม	4.29	.45	มาก
3	การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้	4.29	.45	มาก
4	การจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ	4.34	.55	มาก
	รวม	4.26	.48	มาก

จากตารางที่ 1 พบว่า สภาพปัจจุบันของการบริหารสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ในสถานศึกษา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.26$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X} = 4.34$) รองลงมาเป็นด้านการ

ทำงานเป็นทีมและด้านการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ ($\bar{X} = 4.29$) ส่วนด้านการมีส่วนร่วมมีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด ($\bar{X} = 4.11$)

2. รูปแบบการบริหารสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่า มีองค์ประกอบหลัก 4 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) การมีส่วนร่วม 2) การทำงานเป็นทีม 3) การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ 4) การจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ องค์ประกอบย่อย 13 องค์ประกอบและตัวชี้วัด 75 ตัวชี้วัด ดัง ตารางที่ 2

ตารางที่ 2 แสดงองค์ประกอบหลัก องค์ประกอบย่อยและตัวชี้วัดของรูปแบบการบริหารสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

องค์ประกอบหลัก	องค์ประกอบย่อย	จำนวนตัวชี้วัด
1. ด้านการมีส่วนร่วม (Participation: P)	1) มีส่วนร่วมในการวางแผน 2) มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ 3) มีส่วนร่วมในการปฏิบัติงาน 4) มีส่วนร่วมในการประเมินผล	18
2. ด้านการทำงานเป็นทีม (Teamwork: T)	1) ผู้นำทีม 2) ประสิทธิภาพของทีม 3) โครงสร้างของทีม	20
3. ด้านการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ (Learning Organization: O)	1) ความรอบรู้แห่งตน 2) ด้านการเรียนรู้ 3) ทักษะการแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ	19
4. ด้านการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ (Facilitating Student - Centered Learning: S)	1) การบริหารจัดการ 2) การจัดการเรียนรู้ 3) การเรียนรู้ของผู้เรียน	18

อภิปรายผลการวิจัย

1. การศึกษาสภาพปัจจุบันของการบริหารสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ในสถานศึกษา จากผลการวิเคราะห์รูปแบบการบริหารสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ศึกษา มัธยมศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่า การศึกษาสภาพปัจจุบันของการบริหารสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ในสถานศึกษามีองค์ประกอบหลัก 4 ด้าน พบว่าอยู่ในระดับมากทุกด้าน เรียงจากมากไปน้อยดังนี้ คือ การจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ การทำงานเป็นทีม การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ และการมีส่วนร่วม เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญมี

ค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาเป็นด้านการทำงานเป็นทีมและด้านการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ ส่วนด้านการมีส่วนร่วม มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด ที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะ การบริหารสิ่งแวดล้อมในสถานศึกษา เป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่จะช่วยเอื้อต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน ช่วยให้กระบวนการจัดการเรียนการสอนมีประสิทธิภาพ ไม่ว่าจะเป็นด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ด้านพฤติกรรมของผู้เรียน ด้านสุขภาพอนามัยและความปลอดภัยของผู้เรียนและบุคลากรในหน่วยงานนั้น ๆ ซึ่งผลสำเร็จที่เกิดขึ้นจะต้องอาศัยการทำงานอย่างมีส่วนร่วมของทุกฝ่าย ทั้งจากภายในและภายนอก ตลอดจนการใช้ภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาในการขับเคลื่อนไปสู่เป้าหมายขององค์กรที่ตั้งไว้ สอดคล้องกับแนวคิดของ อีระ รุญเจริญ และวาสนา ศรีไพโรจน์ (2554) ได้สรุปแนวคิดของการจัดการเรียนสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญว่า ไม่ใช่วิธีการเรียนรู้โดยวิธีการใดวิธีการหนึ่ง แต่เป็นกระบวนการที่คนในการจัดการเรียนรู้ ซึ่งเอื้อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้จากการปฏิบัติของตนเอง โดยใช้ทักษะการจัดการที่มีประสิทธิภาพทั้งของครูและผู้เรียน โดยจะต้องจัดให้นักเรียนได้เรียนรู้ด้วยตนเอง คิดเป็น วิเคราะห์เป็น โดยอาศัยครูหรือผู้สอนเป็นที่เลี้ยงให้คำแนะนำปรึกษาอำนวยความสะดวก เรียนอย่างมีความสุข สอดคล้องกับธรรมชาติของนักเรียนภายใต้สภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการส่งเสริมให้นักเรียนได้เรียนรู้เต็มศักยภาพ สอดคล้องกับงานวิจัยของ สุธีรา งามเกียรติทรัพย์ (2560) ได้ศึกษาการสร้างบรรยากาศในการเรียนให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ สรุปว่า บรรยากาศสภาพแวดล้อมในชั้นเรียนมีอิทธิพลต่อการเรียนรู้และส่งเสริม

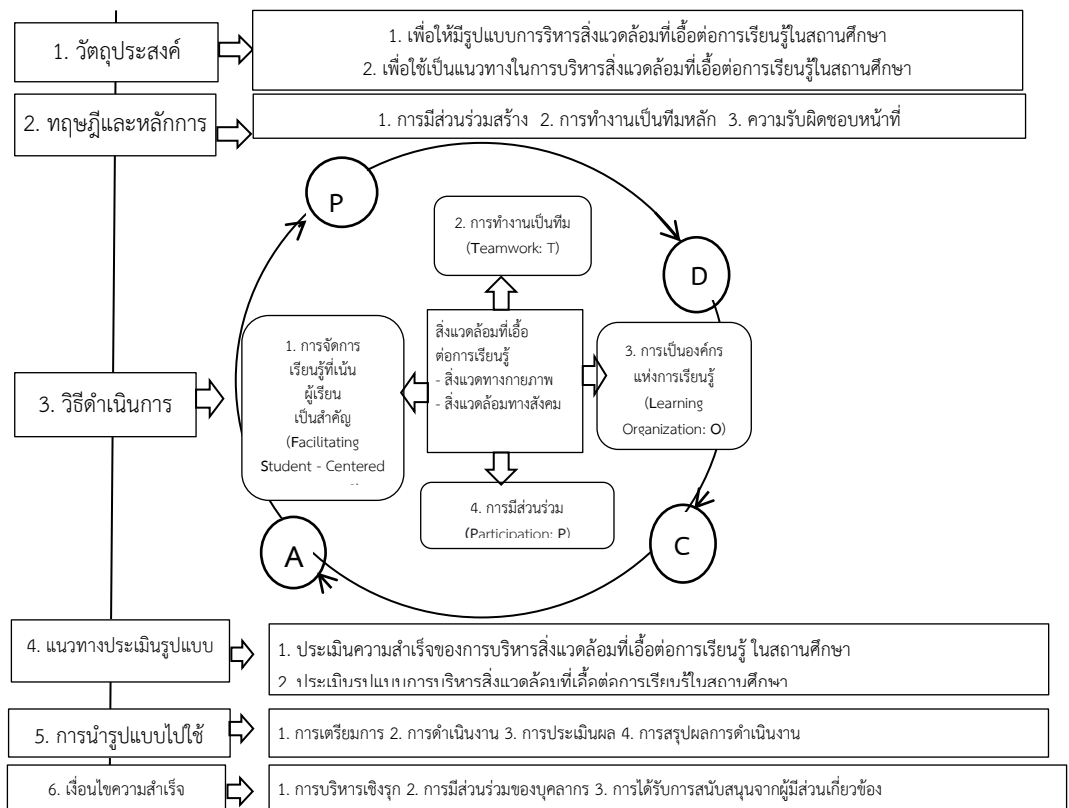
การเรียนรู้ของผู้เรียน นอกจากนี้บรรยากาศที่ดีในชั้นเรียนยังจะทำให้ผู้เรียนได้พัฒนาความคิดสร้างสรรค์ และเรียนรู้อย่างมีความสุข โดยมีองค์ประกอบที่ช่วยสร้างบรรยากาศทางจิตภาพในชั้นเรียนว่าประกอบด้วยกลุ่มเพื่อนที่ดีที่ช่วยชักจูงให้ผู้เรียนสนใจใคร่รู้ และครูที่มีบุคลิกภาพดี มีการเตรียมการสอนที่ดี และมีเทคนิควิธีการสอนดี สามารถช่วยให้ผู้เรียนกระตือรือร้นที่จะเรียน สนใจเอาใจใส่ต่อการเรียน และเกิดทัศนคติที่ดีต่อทั้งครูและนักเรียน การส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์อาจจะทำได้ทั้งทางตรง โดยการสอนและฝึกอบรม หรือในทางอ้อม โดยการจัดบรรยากาศและสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมความเป็นอิสระในการเรียนรู้ สอดคล้องกับ สุขุมมาลย์ พนิชการ และ พัชรวิวรรณ กิจมี (2558) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้กับประสิทธิผลในการจัดการศึกษาของ โรงเรียนมัธยม สังกัดกลุ่มดอยสามหมื่นสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 34 พบว่า ความเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ กับประสิทธิผลในการจัดการศึกษามีความสัมพันธ์กัน แสดงให้เห็นว่าความสำคัญของการจัดสภาพแวดล้อมภายในสถานศึกษา ได้เอื้อต่อการเรียนรู้จริง สอดคล้องกับงานวิจัยของ ธิดา รัตน์ การันต์ (2560) ได้ศึกษา การจัดสภาพแวดล้อม ที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สหวิทยศึกษาศูนย์-หนองย่างเสือ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษา สระบุรี เขต 2 พบว่า การจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สถานศึกษาทุกแห่งได้ตระหนักถึงความสำคัญของการจัดสภาพแวดล้อม

ภายในสถานศึกษาที่จะสร้างความร่มรื่น สบายงาม น่าอยู่อาศัย ทำให้นักเรียนรักสถานศึกษา และอยากมาโรงเรียน สภาพแวดล้อมยังเป็นครูที่พูดไม่ได้ เป็นแหล่งเรียนรู้ที่นักเรียนสามารถที่จะศึกษาค้นคว้าหาความรู้ได้จากสภาพแวดล้อมภายในโรงเรียนได้ สอดคล้องกับ ชัชพล รวมธรรม (2564) ที่ได้กล่าวไว้ว่า โรงเรียนมีการประชุมวางแผนคณะกรรมการที่เกี่ยวข้อง ในการปรับ ภูมิทัศน์ สิ่งแวดล้อม เพื่อให้เอื้อต่อการเรียนการสอน และได้มีการปฏิบัติตามแผนที่ได้อนุมัติ และใช้งบประมาณให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อผู้เรียนในด้านการจัดสภาพแวดล้อม เพื่อให้ผู้เรียนหรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียพึงพอใจ โดยมีการประเมินและนำผลการประเมินมาปรับปรุงพัฒนาให้ดียิ่งขึ้นต่อไป มีการประชุมทีมงานเพื่อพัฒนาสิ่งแวดล้อมด้านกายภาพและด้านสังคม เพื่อหาจุด ที่ควรพัฒนาให้บรรยากาศเอื้อต่อการเรียนการสอน โดยใช้กระบวนการ PDCA มีระบบการติดตามการทำงานของทีมงานเป็นระยะ ๆ ไม่ว่าจะก่อนทำ ระหว่างทำ หลังทำ และนำผล ที่ได้มาวิเคราะห์พัฒนาต่อยอดต่อไป มีการประชุมมอบหมายงานตามศักยภาพของบุคคล มีการจัดบรรยากาศของการบริหารสิ่งแวดล้อม ไม่ว่าจะอาคารเรียน ห้องสมุด ห้องแล็บ ห้องคอมพิวเตอร์ หรือแหล่งเรียนรู้ในโรงเรียนอย่างเป็นระบบ สะอาด สะดวก น่าอยู่ น่าเรียน เห็นความทันสมัย มีบริการอินเทอร์เน็ตให้สืบค้นข้อมูลครอบคลุมพื้นที่ของโรงเรียน นักเรียนมีความสุขในการเรียน ครูมีความสุขในการสอน สอดคล้องกับ งามอาจ จุมสีมา (2564) ได้กล่าวไว้ว่า การบริหารสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ในสถานศึกษา เน้นการจัดเป็นสภาพแวดล้อมทางวิชาการได้แก่ การจัดบรรยากาศการเรียนการสอนทั้งในและนอกห้องเรียน การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่ตรงตามจุดประสงค์การเรียนรู้ ส่งเสริมความสามารถของนักเรียนแต่ละบุคคล ให้นักเรียนเป็นศูนย์กลางของการเรียนการสอน แล้วดำเนินกิจกรรมด้วยความเป็นกันเอง ให้เกียรติซึ่งกันและกัน ส่งเสริมการทำงานเป็นกลุ่ม

2. การสร้างรูปแบบการบริหารสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน องค์ประกอบในการสร้างรูปแบบ มี 6 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) วัตถุประสงค์ 2) ทฤษฎีและหลักการ 3) วิธีดำเนินการ 4) แนวทางการประเมินรูปแบบ 5) การนำรูปแบบไปใช้ 6) เงื่อนไขความสำเร็จ องค์ประกอบหลักของรูปแบบสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ 4 ด้าน คือ 1) ด้านการมีส่วนร่วม (Participation: P) 2) ด้านการทำงานเป็นทีม (Teamwork: T) 3) ด้านการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ (Learning organization: L) 4) ด้านการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ (Facilitating Student-Centered Learning: F) โดยใช้กระบวนการบริหารวงจรคุณภาพของเดมมิ่ง PDCA ได้แก่ 1) การวางแผน (Plan) 2) การดำเนินการตามแผน (Do) 3) การตรวจสอบ (Check) 4) การปรับปรุง (Act) ผลที่ได้จากการวิจัย นำองค์ประกอบหลักของรูปแบบสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ 4 ด้าน โดยเรียงลำดับจากด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากไปน้อยมาสร้างเป็นรูปแบบ STOP Model

แสดงให้เห็นว่า รูปแบบเป็นสิ่งที่เป็นตัวแทน ที่สร้างหรือพัฒนาขึ้นมาจากแนวคิด ทฤษฎี ประสบการณ์ ที่อธิบายแบบอย่างหรืออธิบายปรากฏการณ์ต่าง ๆ ของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง สื่อให้เห็นถึง คุณลักษณะของตัวแปรหรือองค์ประกอบที่บ่งบอกความสัมพันธ์กัน สามารถนำไปเป็นแนวทางสู่ การปฏิบัติได้ สอดคล้องกับ ประสิทธิ์ ไชยศรี (2557) ให้ความหมายของรูปแบบ หมายถึง สิ่ง ที่แสดงโครงสร้างของความสัมพันธ์ของระหว่างชุดของปัจจัยหรือตัวแปรต่างๆ หรือองค์ประกอบที่ สำคัญในเชิงความสัมพันธ์ หรือเหตุผลซึ่งกันและกัน เพื่อช่วยให้เข้าใจข้อเท็จจริงหรือ ปรากฏการณ์ในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง สอดคล้องกับ สุพร คมขำ (2558) กล่าวว่า รูปแบบ หมายถึง แบบอย่าง หรือแนวทาง หรือขั้นตอน ในการดำเนินงานอย่างใดอย่างหนึ่ง เพื่อให้บรรลุตาม จุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้และเป็นที่ยอมรับโดยทั่วไป และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ศักดิ์สิทธิ์ สุภสร (2558) กล่าวว่า รูปแบบเป็นกรอบความคิดที่แสดงให้เห็นในความเป็นนามธรรมของจริง หรือภาพจำลองของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง สามารถสื่อให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร หรือแสดงให้เห็น องค์ประกอบของการทำงานใดๆ ได้อย่างเป็นระบบ

องค์ความรู้จากการวิจัย

ภาพที่ 2 รูปแบบการบริหารสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (STOP Model)

การศึกษาสภาพปัจจุบันของการบริหารสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ในสถานศึกษา มีองค์ประกอบหลัก 4 ด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน เรียงลำดับจากมากไปน้อยดังนี้ คือ การจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ (S) การทำงานเป็นทีม (T) การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ (O) และการมีส่วนร่วม (P) รูปแบบการบริหารสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (STOP Model) สรุปองค์ความรู้ได้ ดังนี้

1. การจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ (Facilitating Student-Centered Learning: S) มี 3 องค์ประกอบย่อย ดังนี้ การบริหารจัดการ การจัดการเรียนรู้ และการเรียนรู้ของผู้เรียน ผลการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ด้านการบริหารจัดการ มากที่สุด มีการวางแผนการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมที่เน้นความคล่องตัว และปรับเปลี่ยนได้ตามความเหมาะสม มีนโยบายในการพัฒนาคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษา มีการนิเทศติดตาม ปรับปรุง ส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ได้รับการยอมรับด้านการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อม

2. ด้านการทำงานเป็นทีม (Teamwork : T) มี 3 องค์ประกอบย่อย ดังนี้ ผู้นำทีม ประสิทธิภาพของทีม และโครงสร้างของทีม ผลการทำงานเป็นทีม มีโครงสร้างของทีมที่ชัดเจน ผู้นำทีมมีการบริหารจัดการเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพของทีม มีการวางแผนสร้างทีมงานเพื่อพัฒนาสิ่งแวดล้อมด้านกายภาพและด้านสังคมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ในสถานศึกษาร่วมกัน มีการสร้างขวัญกำลังใจในการทำงานด้านสิ่งแวดล้อมให้กับบุคลากร

3. ด้านการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ (Learning Organization: O) มี 3 องค์ประกอบย่อย ดังนี้ ความรอบรู้แห่งตน ด้านการเรียนรู้ และทักษะการแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ ผลการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ มีระบบการสร้างมาตรฐานในการปฏิบัติงานด้านสิ่งแวดล้อมด้านกายภาพและด้านสังคมที่ทุกคนเข้าใจและยึดถือปฏิบัติ มีการปรับปรุงสิ่งแวดล้อมทางกายภาพได้อย่างสะอาด เรียบร้อย ปลอดภัย

4. ด้านการมีส่วนร่วม (Participation: P) มี 3 องค์ประกอบย่อย ดังนี้ มีส่วนร่วมในการวางแผน มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ มีส่วนร่วมในการปฏิบัติงาน และการมีส่วนร่วมในการประเมินผล ผลการมีส่วนร่วม ในการปฏิบัติงานมากที่สุด โดยบุคลากรที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วม ในกระบวนการทำงานได้บรรลุวัตถุประสงค์ มีการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ได้หลากหลาย ปรับปรุงสิ่งแวดล้อม เช่นอาคารเรียน ห้องปฏิบัติการ จุดเช็คอิน ได้เป็นระเบียบ สะอาด ร่มรื่น

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1.1 รูปแบบการบริหารสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นรูปแบบที่มี

ประโยชน์ต่อสถานศึกษา เนื่องจากวิธีดำเนินการของรูปแบบได้กำหนดไว้ชัดเจน มีกระบวนการวางแผนการดำเนินงานเป็นขั้นตอนในการทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีการนิเทศ ติดตาม เพื่อปรับปรุงและพัฒนาให้บรรลุตามจุดหมายที่ตั้งไว้ ส่งผลให้การจัดการศึกษามีคุณภาพต่อไป

1.2 ผู้บริหารสถานศึกษา ครูและบุคลากรทางการศึกษา จะต้องมีส่วนร่วมในการพัฒนาสิ่งแวดล้อมทางกายภาพและทางสังคม ส่งเสริมให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในการพัฒนาสิ่งแวดล้อม หรือร่วมการวางแผนการพัฒนาสิ่งแวดล้อมให้เป็นสถานศึกษาต้นแบบด้านสิ่งแวดล้อม สร้างเครือข่ายการพัฒนาสิ่งแวดล้อม ส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ การบูรณาการการจัดสภาพแวดล้อมภายในสถานศึกษาที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของนักเรียน จะช่วยสร้างบรรยากาศทางการเรียนรู้ให้เกิดกับผู้เรียน

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการวิจัยเกี่ยวกับรูปแบบการบริหารสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ในสถานศึกษาในด้านอื่นๆ เช่น สิ่งแวดล้อมในยุคดิจิทัล หรือสิ่งแวดล้อมในศตวรรษที่ 21

2.2 ควรศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ในสถานศึกษา ให้ได้ผล โดยศึกษาในรูปของพระระดับ เช่น ระดับบุคคล ระดับชั้นเรียน ระดับสถานศึกษา

2.3 ควรศึกษารูปแบบการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ในสถานศึกษา ในแต่ละขนาดของสถานศึกษา โดยแยกตามการจัดขนาดสถานศึกษา เช่นขนาดใหญ่พิเศษ ขนาดใหญ่ ขนาดกลาง ขนาดเล็ก

เอกสารอ้างอิง

- ซัชพล รวมธรรม. (2564, 31 พฤษภาคม). ผู้อำนวยการโรงเรียนโยธินวิทยาคม [บทสัมภาษณ์].
ทรงสิริ วิชิรานนท์ และคณะ. (2561). ความต้องการจำเป็นในการจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการ
พัฒนาการเรียนรู้ของนักศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร.
วารสารวิชาการและวิจัยมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล, 3(1), 77-77
- ธิดารัตน์ การันต์. (2560). การจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของนักเรียนในสถานศึกษา
ขั้นพื้นฐาน สหวิทยศึกษา ชับสนุ่น-หนองอย่างเสือ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา
ประถมศึกษา สระบุรี เขต 2. *วารสารวิชาการสถาบันเทคโนโลยีแห่งสุวรรณภูมิ*, 3(1),
195-195
- ธีระ รุญเจริญ และวาสนา ศรีไพโรจน์. (2554). *กลยุทธ์การพัฒนาความเป็นบุคคลแห่งการ
เรียนรู้*. กรุงเทพฯ: บริษัทพิมพ์ดีจำกัด.
- ประสิทธิ์ ไชยศรี. (2557). การพัฒนารูปแบบการมีส่วนร่วมของสภาคณาจารย์และข้าราชการใน
การบริหารงานมหาวิทยาลัยราชภัฏ. (วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาการจัดการ
การศึกษา). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.

- พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553. (2542, 19 สิงหาคม). *ราชกิจจานุเบกษา* เล่ม 116 ตอนที่ 74 ก. หน้า 1.
- วนิดา รุ่งโรจน์สันติสุข. (2561). *แนวทางการบริหารจัดการสภาพแวดล้อมเพื่อส่งเสริมพัฒนาการเด็กของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก จังหวัด ปทุมธานี*, การประชุมวิชาการเสนอผลงานวิจัยระดับชาติและนานาชาติ ครั้งที่ 8
- ศักดิ์สิทธิ์ สุภสร. (2558). *การพัฒนารูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุแบบพหุระดับของปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อคุณภาพในการบริหารจัดการสถานศึกษาสู่ประชาคมอาเซียนของโรงเรียนประถมศึกษา (วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาวิจัยและประเมินผลการศึกษา) อุบลราชธานี: มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี.*
- สุขุมมาลย์ พนิชการ และ พัชรวิวรรณ กิจมี. (2558). ความสัมพันธ์ระหว่างความเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้กับประสิทธิผลในการจัดการศึกษาของโรงเรียนมัธยม สังกัดกลุ่มต๋อยสามหมื่น สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 34. *วารสารบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยฟาร์อีสเทอร์น*, 3(1), 303-303.
- สุธีรา งามเกียรติทรัพย์. (2560). การสร้างบรรยากาศในการเรียนให้เกิดความคิดสร้างสรรค์. *วารสารอนันนิทาย*, 1(1), 27-27.
- สุพร คมขำ. (2558). *การศึกษารูปแบบการพัฒนาวิสัยข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา สังกัดกระทรวงศึกษาธิการ สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา (รายงานผลการวิจัย)*. กรุงเทพฯ: สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ.
- องอาจ จุมสีมา. (2564, 10 มิถุนายน). ผู้อำนวยการโรงเรียนลือคำหาญวารินชำราบ [บทสัมภาษณ์].